

жариялатты, зерттеді, ғылыми айналымға қосты. Бұл әдеби мұралардан еліміздің рухани, ақиқатты-этикалық тұлғасын, мәдениетіміз бен әдебиетіміздің тарихы мен дәстүрін көреміз. Ал қалың оқырман үшін қаламгердің шығармашылығы «Мөлдір тұма», «Жүректегі жұлдыздар», «Құс жолы» атты жинақтарға топталған өлең-жырлардан басталады.

Ақынның соңғы жинағы «XX ғасырдың екі сағаты» деп аталады. Екі бөлімнен тұратын кітаптың біріншісінде табиғат, туған жер, махаббат тақырыптарына жазылған поэзиялық шығармалары топтастырылған да, оны ақын «Бар, бар... Сұлу бір әлем» деп атайды.

Бұл жинақта ауыл тақырыбына арналған бірнеше өлең кездеседі: «Ауыл», «Барар едім ауылға», «Ауылдың құлындары». «Ауыл» өлеңінде ауылға деген сағынышын былай білдіреді:

*Дұғай сәлем ауылға,
Жол түспеді баруға.
Жолығармыз бір күні,
Жолы болғыр қауымға
Олай десіп, бұл десіп,
Келеміз зой күн кешіп.
Алиы иірген сақамыз,
Бірде бүк те, бірде шік!
Түске жиі енесің,
Шарбақты аула, Шатырлы үй.
Ертегідей елесі,
Жиырмасыншы ғасырдың [1, 24].*

Осы өлең жолдарын оқи келе ақынның кіндік қаны тамып, кең дүниеге көзін ашып, бала қиялын тербеген, білімге алғаш қадам жасаған Күршім ауылы, балғын бал балалық кезі, жасөспірім өрімтал шағы өткен үй ауласы көзіңе елестейді.

Дәл осы жинақта «Барар едім ауылға» атты өлеңінде ғұмыр бойы туған жерден шалғай жүргенмен, дайым көкірегінде ауылға деген сағынышы, ойы толастамағандай. «Барар едім ауылға, Асқар тауым жоқ онда» деп қасиетті қара шаңырақ иелері әкесі мен анасының ауылдан қоныс аударып кеткенін, «Сол құстармен жарысып, Қайран бауыр ұшты алыс. Естіртпейді дауысын, Жер жүзінің құстары» өзінің бір кіндіктен туған бауырының өмірі қыршынынан қиылып, басқа да туғандарының өмірден өткені жайлы мұңын шаққандай: «Қайран ауыл қиғым жоқ, Қайғым суып болар мұң». Өлеңді оқып шыққан соң, ақынның көкірегіндегі ащы өксікті жан-тәніңмен сезінгендей боласың. 2003 жылы ақынның әкесі бұл дүниеден өтті. Жасың қаншада болса дағы ата-анаң үшін кішкентай ғана баласың және де әке-шешенің орыны әр адам үшін ерекше. «Әкемнің қоңыр дауысы» деп аталатын өлеңінде өзінің сағынышын, балалық махаббатын жеткізеді, бұл жолдарды оқығанда адам жүрегі толқымай, көңілі босамай, күрсінбей қоймайды. Осы өлеңіне қатысты ғалым Ш.Елеукунов: «... Асқарда әкеге деген сүйіспендік ілтипаттан өзге ештеңе болмаған. Жүректегі сол гүл сезім өлеңде реквиемге айналып кеткен. Қайғының ең үлкені — фәниеге сыймауың. Өмірге енді керегің жоқтығын сезінуің. Асқардың көзінде әкеден қалған дүние көк желеңінен айрылған ақ қайыңдай елестегені ойлантпай қоймайды. Өлген адамның даусы құлаққа келсе, оған жүрек қалай шыдасын» [2; 189], — деген пікір білдіреді.

*Күндіз туладым,
Түнде тынбадым, байыздап,
Дүние мұндай сайыз ба?!
Көк желең кетті қайыңнан...
Қар ұшты — аппақ қайызғақ...
Бауырым жара.
Қайғымда қансырап тұрмын қайырлап...*

Көптен бері көзден таса болып, иісін, дауысын естігісі келіп, есеңгіреп жүрген кезде әкесінің үні естіле қалғанда ақынның қандай жағдайда болғанын тәптіштеп айтып жату артық болар, дегенмен:

*Әй, Аскен!» — деген жетеді үн...
Суық шер бүріп шекені,
Дүниеге сыймай кетемін!
Түндер қара көзімді суырды,
Күндер жара көңілді қуырды...
Жер-көкті кернеп өтеді,
Жүрегімдегі үні әкенің! —*

деген жыр жолдарын бүгінгі күні оқығанда, бәлкім, бұл бір белгі болар, әкесінің аруағы ұлының жанында болғанын қалады ма? Ырымшыл халықпыз ғой, түсіңде аруақ шақырып жатса, санаулы күндерің қалғаны деген жаман ырым бар емес пе?! Өкінішті-ақ. Әкесінің артынан көп ұзамай баласы да кетті. Жасы не бәрі елу алтыда еді...

Шығармашылық жолы оңай жол емес. Ғылым әлеміндегі адам шығармашылық жолында небір қиындықтарға тап болады, үнемі ізденісте жүреді. Ғалым, журналист, ақын Алматыда ғана емес, республикамыздың түкпір-түкпірінде болған. Ел аралап, жер көріп өмірмен тығыз байланыста болу — ақын үшін маңызды шарттардың бірі. Шығармашылық сапарлар тақырып шеңберін кеңейтеді, ой-сезімін байытады. Әрине, оның бәрі қуатты, күшті, мықты денсаулықты талап етеді. Соңғы жылдары жазылған өлеңдерінің бірі болар, мына жолдардан от ұшқындары жарқырап көрінбейді, керісінше, ақынның шаршап, мазасы болмай жүргенін байқаймыз:

*Сап-салқын іскерлік жолдарында,
Шаң қуып, кіртііп,
Аспан тіреген холлдарында,
Тордағы құстай үршііп,
Алысқан қолдардың арасынан,
Сусып қалып жатыр,
Қатулы қабақтар қарасынан,
Сыңсып жанып жатыр,
Шашылып көңілдің шарасынан,
Үнсіз талып жатыр,
Жан жылуы... [1; 29]. —*

ақын шын сырын айта отырып, нәзік жүрегі жылулықты, сырлы сезімді, жанның тыныш рақатын аңсайтын тәрізді: «Қалған қызығың — Жанның әуресі, Жасықтың жасығы». Негізі ақынның көптеген өлеңдерінен көңіл-күй, ішкі дүниесінде қайнап жатқан сезім лабораториясын көреміз. Іштегісін бүгіп қала алмайтын, еш бояусыз, ап-анық, еш сұрыптаусыз, былайша айтқанда, «фильтрленбеген» ішкі психологиялық сезімі оқырман сезімдерімен қабысып жатады: «Қиқулап жылдың құстары, Мұң септі, жүрек дір етті. Қиқымдап мұнды қысқа күн, Ұлардай шулап мыңы өтті... Жарқ етіп балғын маңдайың, Шалғайдан шыға келер деп. Жүремін іздеп әрдайым, Іңірдей үнсіз елендеп» немесе «Өзің жайлы, өзің жайлы ой жеңді, Мойындады жеңілгенін бой да енді. Арши-арши уысынан шеңгелді, Көңіл аулап, жұбатуын қойды ел де... Өзді-өзіммен сырласамын торығып. Өзің жоқсың. Өзіңнен соң қалғаны — Сол тіршілік, сол әңгіме, сол үміт!». Осы арада Ә.Кекілбаевтың: «Суреткердің қай-қайсысы да талантты актер. Оның әр кейіпкері — әрқилы актерлік амплуасы. Ақын да солай. Оның әр өлеңі — қырық құбылып отыратын көңіл-күйінің енді қайталанбас бір тұсы» [3], — деген данышпан сөзіне соқпай кете алмаймыз.

Аталмыш жинақта махаббат сарынына толы, әр жылдары жазылған лирикалар жиі ұшырасып жатады. Өмірдің көп қырлылығын, адамның ішкі дүниесіндегі қырлы да сырлы құбылыстарын суреттей білген. Ғалым Ә.Шәріпов суреткерлер жайлы: «Ақындардың бәр-бәрінің поэзиясы, әсіресе лирикалық өлеңдері әр кезеңнің өмір шындығын, уақыт тынысын мол аңдатады. Сонымен бірге ақынның өз басының күйініш-сүйініш күйлерін, өз басының ішкі сырларын да аңғартып отыратыны белгілі» [4], — деп білгір адамның сөзін айтқан.

*Біз жүрген жерлермен
Басқалар жүрсе де,
Біз жүзген көлдермен,
Басқалар жүзсе де!
Біз кезген қырларды,
Басқалар кезсе де.
Біз сезген сырларды
Басқалар сезсе де...
Біз кешкен күй бөлек,
Көңілдің шаттығы!
Күйсек те, күйген ек,
Сүйсек те, сүйген ек.
Жүректе жас тұнып! [1; 9].*

Осы өлең бойында кездесетін аллитерация (біркелкі дауыссыз дыбыстардың қайталануы) тармақ басында қатарынан келіп өлең әуезділігін күшейте түседі. «Өлең тармақтарының біркелкі

дыбыстардан басталатын сөздермен құрылуы — біздің күндерімізге дейін жеткен, қазақ өлең техникасының ұтымды көне тәсілдерінің бірі» [5], — деп ғылыми тұжырым жасаған академик Р.Сыздықованың пікірі толымды сөз. Өмірдің тылсым суреттерін, тұңғыық иірімдерін жан-жүрегімен сезіне отырып, жаны нәзік ақын эвфония (сөз қайталау) тәсілін қолдану арқылы жеткізеді:

*Ақ лала гүлдер толады
Ақ айдындарға дір-дір етіп.
Ақ аспан ойға шомады
Ақ жауынын сіркіретіп.
Ақ шулан құс жолымен
Аққулар самғайды биік-биік.
Ақ қанат — қос қолымен
Ақ жұлдыздарға кетеді тиіп-тиіп.
(Көктемнің түсі — ақ түс) [2; 272].*

Сәл нәрсеге масайрай қуанып, сәл нәрседен мәз-мейрам жасай алатын Асқар ақынның бұл таланты ғана емес, табиғаты. Өнері ғана емес, өмірі.

А.Егеубаевтың өлеңдерінің құрылысына көз жіберіп қарасақ, оның өлеңдерінің көпшілігі 7–8 немесе 11–13 буынды болып келеді. Кейбір өлеңдерінде екі, үш, төрт, алты, жеті буын араласып, болмаса дара-дара болатын өлеңдер де кездеседі:

Сезім — биік (4),
Биікте сіз бір киік (7).
Күздің күні (4),
Билеген түздің биін (7).
Құздың құйын (4),
Үрейін тұрдың құйып (7).
Қиын (2),
Қиын (2),
Кетуі көздің қиып (7).
Биік арбап (4),
Күйікке күйік жалғап (7),
Создым мойын (4),
Әбжыландай тартады (7),
Шыңырау жалған (5).

Бунақ саны бірде аз, бірде көп болып кездеседі де, мұндай өлеңдерінде поэтикалық нақтылық, шынайы көркемдікпен қатар ойы салмақты, әсерлі болып келеді.

Қаламгердің кез келген өлеңі табиғи мінезімен ерекшеленеді, әр жолын оқи келе адамгершілік аясында болғандай сезінесің. Әр өлеңі сан түрлі ой, сезімге бөлейді: бірде аласұрған қуаныш, бірде үрей, алаң:

*... Бәрі дос, бауыр айнала, көңілдің беті айнадай,
Жайнаған күннің көзінде тұрарсың қалай сайрамай!
Кей достан шулы тірлікте кеудеңде қалған бір дақпен,
Безгің де келсе безбейсің, серілік пе, әлде сірлік пе?!
... Ұйқы да қашар бір күні, көзің де сонда ашылар,
Күшіктей көзің ашқан соң көкірек көңіл аһ ұрар! [1, 63].*

Міне, ақын ағамыз дәл осы тұста өмірдің адамға ұсынары у ма, бал ма, өкініш пе, шаттық па деп күйбең тіршілік кешіп жүрген біздерге ой салатындай. Дәл осы өлеңі қуаныштан гөрі өксік-өкінішке, шаттықтан гөрі қайғы-қасіретке толы екенін аңғарамыз.

Негізі, қазақ халқының ұғымында әр сөз тиісті мағына білдіреді. Байқап отырсақ, А.Егеубаевтың кез келген өлеңінде «жүрек» сөзі жиі кездеседі. Бұны біз кездейсоқтық деп айта алмаймыз. Суреткер бұл сөзді қолдана отырып өзінің судай таза сүйіспеншілігін, мөлдір махаббатын, адал көңілін, сырын, сазы мен назын жеткізеді, әлем дүниесінің жүрегін соқтырып, тіршілік тамырына қан құйып, жан бітіріп, оқушысын баурап және де өзін-өзі адалдық елегінен өткізіп отырған, шын таза адамның ақ жүрегі айқара ашылғандай әсер аласың: *Жүрегімдегі үні әкемнің; Жүрегімнің бұлқынғанын тыңдасты; Шымырлатып жүрегіңе кіреді; Қан жылаған жүрек жүзін қан жуар; Жүрегіңнің түбінен, Бүрін жарып жыр шығар; Жаратылыс дарытқан, Тулап жүрек-тұмарым; Лүпілі бала жүрек, бал сезімнің, Алматы аспанына сыймап еді; Жүрегін таң нұрына жугандарым; Албыраған гүл өңің Сияқты албырт жүрегім!; Тулатып қанын жүректің, Жайнайсың, бал-бұл жанасың;*

Күйсек те, күйген ек, Сүйсек те, сүйген ек. Жүректе жас тұнып! Осы тіркестерді оқи келе суреткердің өмірлік ұстанымын, тіпті өмірлік кредосын байқай аласыз. Өмірдегі қандай да бір өзекті жайлар болмасын, бәрін де жүрекпен сезініп, көңіліне түйіп отырғаны таң қалдырады.

Адам бойына тылсым беретін жүрек жайында Әбу Насыр әл-Фараби: «Жүрек — басты мүше, мұны тәннің ешқандай мүшесі билемейді. Бұдан кейін ми келеді, бірақ мұның үстемдігі бірінші емес, екінші, өйткені ол барлық басқа мүшелерді билейтін болса, оның өзін жүрек билейді... Мүшелерінің ішінде тұңғыш рет жүрек пайда болды, бұдан кейін ми» [6], — десе, бұл пікірді Ибн Сина да: «Жүрек бірінші бастама болып табылады, одан миға күш барады» [7], — деп қостайды. Осы эмоция туғызған жайттарды алдымен жүрек қабылдап, содан кейін ғана адамның басқа мүшелерінің іс-әрекетке көшетіндігі анық. Ал оларды жетілдіретін, нығайтатын — қоғам, адамның өскен ортасы, көрген өмір тәжірибесі.

Өлең өнерінің саласы мен сарыны жан-жақты толысып, жанры мен тақырыбы, түрі мен тегі, ырғағы мен интонациясы жетілген. Баллада жанрының табиғаты ақыннан үлкен шығармашылықты талап етеді. Шап-шағын көлемінің ішіне сюжет енгізу, оны драмалау екінің бірінің қолынан келе бермейді. Сондықтан да болар көп ақын балладамен «басын ауыртқысы» келмейді. Өз бойына эпос пен лирика элементтерін қоса өрген баллада өлеңдері А.Егеубаевтың шығармашылығында көптеп кездеседі. Ақынның «Жайық үкімі» өлеңін тарихи тақырыптағы балладаларға жатқызамыз. Батыр Махамбет Жайық түрмесінде мұнды күндерін өткізгені жайлы баяндалады. Мұнда Махамбеттің күйзелісін бөліскен Жайықтың толқындары:

*Ақ Жайығы толқындап ыңыранып,
Қашады екен ақынның мұңын алып.
Естіліп Исатайдың өксігіндей
Арпалысқан толқындар шуылы анық
«Ата Жайық, Қарт Жайық» [8, 92], —*

деп ақын өзенге жан бітіріп, оны сөйлетеді, адамға тән қасиеттерге бөлейді: аңырайды, құшағын жаяды, толқын қойны соғады, аһ ұрып іздейді, тесті, үкімін кесті, көшті жылап. Ақын қиялы шарықтап, халықтың ойын, Махамбет батырға деген ықыласын, үлкен сүйіспеншілігін, Жайық толқындары арқылы жеткізуі — үлкен тапқырлық. Шығармада балладаға тән шағын көлем (28 жол) алғашқы және соңғы шумақтарының қайталануы, драмаланған оқиға бар.

Махаббат тақырыбына жазылған «Киелі мұнарасы» қазақтың сері ақыны атанған Сәкен Сейфуллинге арналған. Махаббат белгісі ретінде сақталған Тәж-Махал мұнарасы көп сыр шертеді. Асқар ақын эпитет, теңеулерді молынан қолданып («қу тақыр», «кіл кіршіксіз сезім», «періштедей сезім», «алтын басы», «сұлулардың суынбайтын жанындай», «күдіреті ғашықтың», «пір сезім», «сұлу-сұлу сезімдер» т.б.), махаббат атты күдіретті де пәк сезімді асқақтата түседі. Өлеңдегі жырға айналып отырған мұнараны тәкәшпар ақынымызға сыйлап отырған, Сәкенге ғашық болған орыс қызы Галина Серебрякова екенін білеміз. Үнді мұнарасын үнділердің өзі мұншалықты құрметтей алмас еді. Сондықтан да мұнараның сырын ұғып, жырға айналдырып, оны ажарландырып «суретіндей тағдырлардың құлаған» деп оған үлкен мән беруі — оқиғаның ақынның бойы мен ойынан, көңілінен орын алып, көркем шығармаға айналғаны айқын аңғарылып тұр.

«Ақын өзінің көргенін, жүрегі тебіреніп, көңілге түйгенін өлең бола бермейді. Солардың ішінде ерекше бір жанды қозғайтын, сезімді шертетін жайлар болады. Ол өзі көңілін алаңдатып, әр уақытта ойды болып, іштей түлеп, түрленіп, пісіп-толып, сыртқы бір жарық нұрлы дүниеге шығуға талпынады. Жазбасқа болмайтын жағдайға алып барады. Ақын әбден кемеліне келгенде барып, «шиыршық атып қағазға төнеді» [9, 197], — дегені біздің жоғарыда айтқан ойларымыздың дәлелі іспетті. Балладаға тән ерекшеліктердің бірі — ақынның болып жатқан оқиғаға деген көзқарасының ашық түрде көрінуі. Өлең бойындағы әр сөзді, әр сөйлемді, әр шумақты оқыған сайын ақын қиялының шарықтай түскенін, жай ғана суретке ерекше поэтикалық пафос беріп, асыл қасиетке бөлегенін аңғарамыз.

Асқар Егеубаевтың қиыннан қиысқан «Балапан тал туралы баллада», «Қанат туралы баллада», «Қазанаттар тағдыры» атты баллада-өлеңдері бар.

Абақты ауласында көктеп келе жатқан талға сансыз сұрақтарын жаудырады: «Сәулесіз қалай ғана күн кешпексің, Иен дала жетпеді ме?! Абақтыдан не іздедің?» Әрі қарай лирикалық кейіпкер өз монологін жалғастырады: «Жайдары жаз, жарығы мол, әресіз, тым құрыса, сыртқа қарай шықпадың, Тас іргеден басын сұққан сен ғана, Безіп жатса бәрі сенен өзгенің... Бұл қапастан бәріміз де кетеміз... Сен қаласың тамыр тартқан түбірде, Жайсаң нетті өркенінді далаңа! Еркіндікке бұрсаң нетті бүріңді?!».

Автордың бұл қойылған сұрақтарында үлкен пәлсәпа жатыр. Ғасырлар бойы адамзатты сан түрлі ойлар мазалайды. Кейіпкердің ойын темір тор түбіндегі талмен сырласқан сәтте байқаймыз. 11 буынды өлең $a - b - a - b$ ұйқасымен жазылған. Өлең құрамындағы риторикалық сұрақ — балладада сирек қолданатын тәсіл. Оны қаламгер ұтымды пайдаланған.

«Қазанаттар тағдырында» ақын тарпаңдардан тараған түлік туралы толғайды. Ер қанаты — ат демекші, осы қасиетті жануарлардың тағдыры да адам тағдыры сияқты әрқилы болады. «Қазанаттар... батыр мінген, сұм мінген, Жүйрікті ертең кім мінерін кім білген!» [9, 93], деп толғай отырып, кейіпкеріміз қазанаттардың бейнесін тіл өрнегімен әрлендірген. «Иесі үшін жанұшыра құс тістеп, Иесі үшін тасқа табан тілдірген; Иесімен кетпек бірге мерт болып, қанаттылар ұшқырлықтан ұшынған, кеудесіне дерт толып, ұшқырларды сынаған, ер астында оққа ұшып, қиялардан құлаған!».

Балладада пырақтарды сүйсіне жырлаған ақынның шығармашылық қабілеті мен өмір өресін тануы, үлкен түйіндер жасай алуы айдай анық көрініп тұр.

Балладашы-ақын тұлпарлардың тағдыры туралы ойын тізбектей келе:

*Ұшып жатса... кемдігі ме күшінің?
Үстемдігі үстіндегі кісінің!
Адамдарсыз, ер-тұрмансыз, ноқтасыз...
Құяр ма еді Жүйріктердің мүсінін, –*

деп аяқтайды. Бұл да балладаға тән қасиет.

А.Егеубаевтың философиялық толғанысқа, тебіренген сарынға толы шығармаларының бірі — «Қанат туралы балладасы». Баллада эпиграф ретінде алынған ақынның «Ұша білмеген ұшып өледі, Ұшып көрмеген үсіп өледі!» қарапайым он бір буынды өлеңмен жазылған шығармадан талайлардың көкейінде жүрген, кеудесінде тұнып жатқан ойды оқисыз. Шығарма атының өзі көп ой салады. Біз үшін қанат — талпыныс, ұшқыр ой, биіктік, асыл сезім, болашақ, көтеріңкі көңіл-күй, шабыт, бір сөзбен айтқанда — тіршілік. Адам бойында осының бәрі табылып жатса, оны қанатты демей не дейміз?

*... Қанаттылар санамайды сағатты,
Қанаттылар танымайды азапты.
Қанаттының әр секунды ләззәтті! [9; 179].*

Қанаттыларға еркін самғап ұшуына кедергі, бөгет, тосқауыл болатын «қанатсыздар» да жоқ емес. Өмір ақ пен кара, жақсы мен жаман, адалдық пен арамдық, мейірбандықтан тұрмай ма? Ендеше:

*Қанатсызға қарап тұрып аһ ұрдым...
Аһ ұрдым да...
Ұшарымды жасырдым...
Құшағында пақыр кешкен тақырдың,
Қарадайын су сепкендей басылдым!*

Адам баласы жарық дүниеге келген сәттен ең алдымен ащы жасын төгеді. Сол жастың молынан болатынын, оны тудырған себеп қуаныш емес, күйініш екенін періште-сәби қайдан білсін!

Ақын балладасын ұсына отырып, өмір ақиқатын ақтарады. Тіршіліктегі құбылыстарды терең, жан-жақты түсінген ақын бүкіл адамзат баласын толғандыратын тақырыпқа барып, көркемдік түйін жасайды.

Оның «Операция», «Соғыстың секундтары», «Құрыш қария» балладалары — халықтың бастан кешкен трагедиялық кезеңінің тірі шежірелері. «Операция» балладасының қаһарманы — Ұлы Отан соғысына қатысып келген жауынгерлердің бірі. Бейбіт заманда өмір сүріп жатқанын тамашалаймыз. Алайда бойындағы «титтей қорғасын» оның мазасын алып, тыным бермейді. Қария емханаға барып, ондағы дәрігерлерді, үйдегі кемпірін алдап-сулап, сосын оларды көндіріп, тағы да пышақ астына жатпақшы:

*...Қорғасын оқ денеде мың күн қалған,
Мың күн бұғып,
Жеңе алмай мыж-мыж болған.
Тұншықты қара тентек уысында
Өтіп кеп талай қолдан, мың-мың жолдан [8, 101].*

Ақын тыл бригадирі Құрышбай туралы «Құрыш қария» балладасында баяндайды. Шығарма төрт бөлімнен тұрады. Кіріспеден кейіпкердің балалық шағын көз алдымызға елестетеміз. Әрі қарай ауыл қарттарының соғыстан кейінгі күй-жайын әңгімелейді. Той-томалаққа бірге баратын шалдар Құрышбай қарияны бұл жолы ұзақ күтеді.

*Сөзге де жоқ, күлкіге де тым сараң,
Сақал-шашын аппақ қырау құрсаған.
Құрышбайды тоса-тоса бір тойда,
Ертіп кел деп үй иесі жұмсаған [8; 88].*

Соғыс жылдары Құрышбай қарт тыл бригадирі болды. Осындай бригадирлер қарамағындағы адамдардың майданға қосқан үлестері орасан болды. Ауыл жұрты «Құрыштай сұсты» Құрышбайдың мінезін түсінбей, оны сөге-жамандап, қылықтарына таң қалысатын: «Әрбір сөзі естілетін ұрыстай». Оның қатыгез мінезінің қыр-сырын білгісі келген кейіпкер-бала: «... Бекер болған алғаныңыз мазасын Анау жылы жесір, жетім баланың...», — дейді. Құрышбай қарияның: «Қаталдықты қаталдықпен жеңдік біз, Қайсарлықпен бүгінге аман келдік біз» деген бір ауыз сөзі баршаның көкейінде жүрген сауалдарына жауабы іспеттес. Ақын О.Сүлейменов осы баллада жайында: «Әдетте, тылдағы шаруашылық командирлері — бригадирлердің қаталдығы мен қатыгездігін «әшкерелеген» өлеңдерді көп оқушы едік. Асқар «Құрыш қария» балладасында бізді аман алып қалған да, қиындықтан құтқарған да сол бригадирлердің қаталдығы деген түйін түйеді» [8, 5] — дей келе, назар аударарлық тұжырым деп ойын аяқтайды (баллада 11, 12 буынды $a - a - b - a$ шалыс ұйқаспен жазылған). Құрышбай бригадир арқылы мыңдаған тыл командирлердің бейнесін көзге елестете аламыз.

Қорыта айтқанда, Асқар Құрмашұлы — адамгершілікті ар тұтқан, адалдық жалауын желбіретіп өткен, өз замандастарының ешқайсысына ұқсамайтын ақын. Поэзияда өзіндік үні, дауысы бар, түркітану ғылымында өшпес із қалдырған ғалым Асқар Егеубаевтың туындыларын көңіл көзімен оқыған жұрт көкіректеріне ой саларына шүбә келтірмейміз.

Әдебиеттер тізімі

- 1 *Егеубай А.* XX ғасырдың екі сағаты: Өлеңдер мен дастандар. — Алматы: Атамұра, 2005. — 176 б.
- 2 Алаштың Асқары. Мақала, өлең, естелік. — Алматы: Орда, 2008. — 352 б.
- 3 *Кекілбаев Ә.* Құбажонда құланиек таң атса... // Қазақ әдебиеті. — 2007. — № 47. — 23 қараша.
- 4 *Шәріпов Ә.* Сырбай Мәуленов творчествосы. — Алматы: Жалын, 1985. — 7-б.
- 5 *Сыздықова Р.* Қазақ әдеби тілінің тарихы. — Алматы: Ана тілі, 1993. — 109-б.
- 6 *Әл-Фараби.* Философиялық трактаттар. — Алматы: Ғылым, 1973. — 289-б.
- 7 Избранные произведения мыслителей стран Ближнего и Среднего Востока: О Ибн-Сине. — М.: Наука, 1961. — С. 161.
- 8 *Егеубаев А.* Құс жолы. Өлеңдер мен балладалар. — Алматы: Жалын, 1982. — 119 б.
- 9 *Егеубаев А.* Әділет: Өлеңдер мен поэмалар. — Алматы: Жалын, 1990. — 240 б.

Ж.С.Рамазанова

Жизнь замечательного человека

Критику, ученому, переводчику, тюркологу А.Егеубаеву исполнилось 60 лет

Статья посвящена творчеству известного казахского поэта и ученого Аскара Егеубаева. Дается анализ содержания некоторых лирических стихотворений, акцентируется внимание на выборе тем. К актуальным темам сегодняшнего дня поэт обращается в некоторых стихах, написанных в жанре баллады. Автор доказывает необходимость исследования лирической поэзии поэта и его творчества в целом.

Zh.S.Ramazanova

The life of a remarkable man

The given article is devoted to the prose of famous Kazakh poet and scientist Askar Yegeubayev. In the article lyrical poems have been thematically and structurally examined. The poet has pointed some actual themes in his poems written in the genre of ballade. The analysis of the given compositions shows the necessity of further research of lyric poems and his prose in the whole.